

Foto: Nordisk Film

Sameblod

Sameblod är en stark film om Elle-Marja som går i nomadskola och bestämmer sig för att bryta med sitt samiska arv och bli svensk. Det är också berättelsen om Sveriges skamliga koloniala historia, om hemhörighet och utanförskap, hjälteskap och uppror, skam och skuld. En film som berör och upprör och manar till viktiga samtal om individuell och nationell historieskrivning.

Denna filmhandledning ingår i Filmpedagogiskt paket för undervisning om de nationella minoriteterna. Handledningen finns också i sydsamisk översättning av Sara Mariana Åström.

EN FILMHANDLEDNING FRÅN SVENSKA FILMINSTITUTET
Rekommenderad för årskurs 7 - 9

Svenska
Filminstitutet

Om filmhandledningen

Denna filmhandledning ingår i Filminstitutets satsning Filmpedagogiskt paket för undervisning om de nationella minoriteterna. Om det är inom ramen för temat nationella minoriteter som du har tänkt att visa *Sameblod* så kan du med fördel börja med att titta på vår huvudhandledning som ger en övergripande ingång till vilka de fem nationella minoriteterna är och på vilka grunder de erkänts som nationella minoriteter.

Filmen och läroplanen

Skolan ansvarar för att varje elev ska få kunskaper om de nationella minoriteternas (judar, romer, romer, urfolk, samerna, sverigefinnar och tornedalingar) kultur, språk, religion och historia. Eleverna ska även ha fått ”förståelse för och kännedom om att det finns särskild lagstiftning för att skydda de nationella minoriteternas möjligheter att bevara och utveckla sina språk och kulturer”. *Sameblod* verkar som utmärkt utgångspunkt för att undervisa om den samiska minoriteten i Sverige i enlighet med läroplanens mål. Filmen knyter effektivt ihop då- och nutidsperspektiv på sätt som främjar skolans uppgift att elever ”genom ett historiskt perspektiv” kan ”utveckla en förståelse för samtiden och en beredskap inför framtiden”.

Skolans mål är enligt läroplanen att ”medverka till att utveckla elevernas känsla för samhörighet, solidaritet och ansvar för människor också utanför den närmaste

gruppen”. Frågor kring identitet och sammanhållning är betydelsefulla även när man studerar integrations- och diskrimineringsfrågor bland olika minoritetsgrupper, något som *Sameblod* inbjuder till.

Samerna i Sverige

Samer är en av fem nationella minoriteter i Sverige. Samer är också ett urfolk. Längre levde de ostört på framför allt jakt och fiske, men under medeltiden började de omgivande staterna (senare Norge, Sverige, Finland, Ryssland) försöka ta över, eller kolonisera, Sápmi för att komma åt dess naturresurser.

Den svenska staten tog ut skatt av samerna och kyrkan fördömde deras religion, tvångskristnade dem och byggde kyrkor. Konflikter blossade upp när nybyggare söderifrån gjorde anspråk på samernas jaktmarker och fiskevatten och klagade på att renar förstörde deras odlingsmarker. Från mitten av 1700-talet trängdes samerna undan alltmer och svenskarna vann terräng, stöttade av stat och kyrka.

Den svenska statens systematiska diskriminering av samerna fortsatte långt in på 1900-talet. Filmen *Sameblod* utspelar sig huvudsakligen på 1930-talet då vissa samiska barn tvingades att gå i särskilda internatskolor, så kallade kátaskolor eller nomadskolor, långt hemifrån där de fick sämre utbildning än i en vanlig skola och där de förbjöds att tala och skriva på sitt eget språk. De barn som i första hand gick i dessa skolor var fjällsamer

och barn i renskötande familjer, de som av staten ansågs vara ”äkta lappar”. Hävdandet att en ras skulle vara mer ”äkta” än övriga samer bidrog till ytterligare skada och splittring inom den samiska befolkningen.

- I filmens början skiljs Elle-Marja och Njenna från sin mamma för att fara till nomadskolan. Elle-Marja tröstar sin lillasyster genom att jojka och skoja med henne. Hur tror ni att det känns för systerarna att leva skilda från sina föräldrar i en främmande miljö under stora delar av året?

- Varför får de samiska barnen inte prata samiska med varandra, tror ni? Varför får de inte jojka på nomadskolan? Och varför får inte Elle-Marja och Njenna sova i samma säng?

Även om samer i dag har samma juridiska rättigheter som andra som bor i Sverige så finns fortfarande fördomar, en utbredd okunskap och ett ointresse som i praktiken fungerar som en strukturell rasism. Exempelvis saknas ofta samernas historia, kultur och perspektiv i skolböckerna och när Sveriges historia återges i populära tv-program som *Historieätarna* och *Tusen år till julafton* sägs inte ett ljud om samerna eller att majoritetsbefolkningens välstånd delvis möjliggjorts genom kolonisationen av Sápmi.

- Vad har ni fått lära er om samernas historia, kultur och levnadsförhållanden i skolan? Fick ni lära er något nytt genom att se *Sameblod*?

- Vad har ni fått lära er om Sveriges behandling av

samerna i skolan? Fick ni lära er något nytt genom att se *Sameblod*?

Sápmis nationaldag firas den 6 februari. Då högtidligt hålls det första samiska landsmötet som ägde rum 1917 och för första gången samlade samer från alla länder för att diskutera gemensamma problem och strategier. För hundra år sedan var många av de som kämpade för samiska rättigheter kvinnor – och så är det även i dag. Två av de mest kända är artisterna och aktivisterna Sofia Jannok och Maxida Märak. Andra är författaren Stina Stoor, sångaren och renskötaren Jon Henrik Fjällgren och filmregissören Amanda Kernell, som regisserat och skrivit manus till *Sameblod*.

- På vilka sätt kan kultur – som musik, litteratur och film – vara effektiva verktyg för att rikta uppmärksamheten mot samhällsproblem, orättvisor och förtryck? Vad har ni själva läst för böcker, sett för filmer, tv-program, etc som handlar om samerna?

- Lyssna på Maxida Märaks låt Matrix (finns på YouTube, Spotify, etc). Vad handlar den om? Ta fram texten och analysera den. Försök hitta översättningar till de samiska orden!

- Ta reda på mer om aktivisten och feministen Elsa Laula Renberg, som var en av de som kämpade för samernas rättigheter i början av 1900-talet. Vem var hon och vad gjorde hon?

Foto: Nordisk Film

Sápmi och filmhistorien

Sameblod är den första långfilmen med dialog på sydsamiska. Den första långfilmen med dialog på nordsamiska var ett actiondrama som hette *Vägvisaren* och kom 1987. Samisk film – det vill säga film på samiska gjord av filmskapare med samiskt ursprung – är alltså ett relativt nytt fenomen. Amanda Kernell, som skrivit manus till och regisserat *Sameblod*, menar att det är viktigt att samerna får berätta sin egen historia: ”Där finns andra historier, ett annat språk, och berättelser och perspektiv som sällan förts fram i svensk, norsk eller finsk film och som är viktiga för oss som folk som förlorat språk, tillhörighet, mark, makt med mera och nu själva kan få skriva och definiera vår historia och vår verklighet.”

En brukar säga att en berättelse kan skildras med ”inifrånperspektiv” av de som verkligen var där och upplevde det som hände) eller ”utifrånperspektiv” (av personer utan koppling till det inträffade som återberätta vad som hänt).

Amanda Kernells historia berättas inifrån genom att hon själv har samiskt ursprung och *Sameblod* baseras på hennes släktingars historia.

- Vilka fördelar och nackdelar finns med utifrånperspektivet?

- Varför är det viktigt att en grupp – oavsett om det handlar om samer på 1930-talet eller tonåringar på 2010-talet – själva får berätta om sina erfarenheter, sina åsikter och känslor?

- På vilka arenor i samhället tycker ni att ungdomars perspektiv saknas? Tänk på ekonomi, politik, medierapportering, statistik, kultur etc.

Sverige har en lång historia av att skildra samer på stereotypa sätt, vilket exempelvis går att läsa om på *Kunskapsbanken Bilders makt*. Se länk under *Tips på fördjupning*. Samer har även länge varit ett populärt motiv i svensk film. Den allra första filmen om Sápmi kom redan 1906 och var en kort dokumentärfilm som hette *Bland samer*. Sedan dess har det gjorts en rad filmer, både dokumentära och spelfilmer, som skildrar vardagsliv och äventyr i Sápmi. Det som utmärker dem alla är just utifrånperspektivet: att den samiska kulturen, sederna och livssättet, framställs som något främmande.

Ofta är det främmande i ”positiv” bemärkelse: spännande, intressant, exotiskt. Precis som vi kan förundras över cirkusdjurs konster uppmanar filmerna oss att förundras inför samernas skicklighet vid infångandet av renar eller ”annorlunda” årstidsriter. Filmernas premisser är att Vi, publiken, tillhör majoritetssamhället som iakttar Dom, filmobjekten, som tillhör minoritetssamhället. Vi (svenskarna) är normen, ”de normala” – medan Dom (samerna) är de som avviker från normen, det vill säga de ”onormala”.

Foto: Nordisk Film

- Titta på kortfilmerna om Sápmi som finns (gratis och lagligt) på filmarkivet.se. Hur skildras samerna? Är skildringen positiv, negativ eller neutral? Hur tror ni att samerna som skildras i filmerna skulle uppleva berättelsen om dem själva?

Sverige har en lång historia av att skildra samer på stereotypa sätt. Samer har både romantiserats som ”primitiva naturbarn” och demoniserats som ”avgudadyrkare”. Se till exempel Kunskapsbanken *Bilders Makt*. Länk finns under *Tips på fördjupning*.

- Diskutera hur och varför svensk majoritetskultur så länge envisats med att framställa den samiska ursprungsbefolkningen på sådana sätt? Jämför Robert Gustafssons karaktär Herti Salo med stereotypa skildringar av samer i tidigare perioder. Finns det några skillnader? Om inte, varför tror ni att stereotyper av samer är så accepterade att de ses som underhållning än idag?

- Hur tror ni att filmerna skulle ha sett ut och låtit om de hade gjorts av samerna själva?

- Fundera på hur en film om er skolklass skulle kunna bli beroende på vem som skriver manus, regisserar, håller i kameran, klipper samt lägger på ljud effekter och berättarröst. Hur skulle den bli om er lärare gjorde den? Hur skulle den bli om klassen gjorde den kollektivt? Hur skulle den bli om en grupp barn på lågstadiet gjorde den?

Handling

En gammal kvinna, Christina, följer motvilligt med sin son och sondotter på sin systers begravning i nordliga hemtrakter. Kyrkan är fylld av systemns samiska familj och vänner, alla bär kolt och någon jojkar. Christina blir tilltalad på sydsamiska men säger sig inte förstå och vill lämna begravningskaffet och åka tillbaka hem så fort som möjligt. När sonen insisterar på att de ska stanna tar Christina in på hotell där hon börjar tänka tillbaka på sin ungdom.

Vi träffar nu Christina, eller Elle-Marja som hon då heter, när hon är i sextonårsåldern. Hon och lillasystern Njenna skickas till nomadskolan – den obligatoriska internatskolan för samiska barn – där hon briljerar med sina svenskkunskaper i klassrummet, men bestraffas när hon talar sydsamiska med systemen. En kväll bjuds Elle-Marja in till lärarinnans bostad där hon får kaffe och en diktbok av Edith Södergran och ställer frågor om hur man blir lärarinna.

Några dagar senare får nomadskolan finbesök från det rasbiologiska institutet i Uppsala och Elle-Marja får äran att överrätta en gåva till gästerna. Därefter genomförs en förnedrande fysisk undersökning; näsor och pannben mäts, tänder inspekteras och barnen tvingas klä av sig nakna inför kameran. När några killar efteråt sin vana trogen kallar Elle-Marja ”lappjäväl” protesterar hon högljutt varpå de brottar ner henne och skär henne i örat med en kniv, precis som samerna märker sina renar.

En kväll lånar Elle-Marja i smyg en av sin lärarinnas klänningar och smiter iväg till en dansbana. Där träffar hon Niklas från Uppsala och presenterar sig som Christina. De dansar och hånglar tills hon brutalt släpas därifrån av nomadskolans husfru och straffas med riset. Senare ber hon lärarinnan att skriva intyg åt henne så att hon kan studera vidare men lärarinnan vägrar med motiveringen att Elle-Marjas folk inte är gjorda för studier och att de behövs ”här uppe” för att inte ”dö ut”.

Elle-Marja/Christina tar ett hastigt adjö av sin syster och rymmer. På tåget mot Uppsala stjäls hon en väska och väl framme drar hon på sig en klänning, bränner sin kolt och vandrar lyckligt runt i sina drömmars stad. Hon söker upp Niklas, som visar sig bo i en tjugsig villa. De ligger och skrattar och vid frukosten morgonen efter frågar Elle-Marja/Christina om hon kan få stanna i några dagar men Niklas föräldrar säger bestämt nej.

Efter att ha tittat runt i ett skolbibliotek lyckas Elle-Marja/Christina bli inskriven som ”Christina Lajler” – hennes före detta lärarinnas namn – i en flickskola. Första lektionen är gymnastik och i omklädningsrummet efteråt blir hon kompis med en av de coolaste tjejerna som imponeras av hennes framåtanda. När hon får en terminsräkning på 200 kronor från rektorn söker hon återigen upp Niklas för att låna pengar. Hon hamnar mitt i en födelsedagsfest och tvingas under förödmjukande former jojka för Niklas fina vänner. Efteråt ber han om förlåtelse och uppmanar henne att försöka få pengar av sin mamma i stället.

Hon reser tillbaka hem men råkar nästan genast i gräl med sin mamma som inte vill att dottern ska gå och bli ”helt svensk”. Självräker Elle-Marja/Christina ur sig att hon hellre vill det än vara ”ett jävla cirkusdjur” som de andra samerna. Därefter rusar hon ut på fjället och dödar i vredesmod en av sina renar. Dagen därpå hittas hon av sin mamma som nu ändrat sig och ger henne pappans gamla silverbälte för att hon ska kunna betala sina studier i Uppsala.

Nu förs vi tillbaka till ”nuet”. Elle-Marja/Christina lämnar den discodunkande hotellbaren för att söka reda på sin släkt. Hon vandrar, klättrar och kryper ut på fjället tills hon åter befinner sig på den plats där hon tog farväl från sin mamma, syster och kultur för 70 år sedan.

1930-talets Sverige

Början och slutet av *Sameblod*, som skildrar den åldrade Christinas/Elle-Marjas besök i sina gamla hemtrakter, utspelar sig i ”nutid”, medan den största delen av filmen handlar om Sverige på 1930-talet. Filmen är således till

stor del en flashback, eller återblick till en förfluten tid.

- Varför tror du att manusförfattaren och regissören Amanda Kernell har valt att berätta Christinas/Elle-Marjas berättelse genom en flashback? Vilken effekt får den här filmstrukturen? Jämför gärna med hur vi skulle uppfatta historien utan ramberättelsen i nutid.

1930-talet var en väldigt speciell epok i Europas historia. Det var ett decennium, inklämt mellan första och andra världskriget, som präglades av massarbetslöshet och fattigdom. Som så ofta när samhällen krisar växte nationalismen och rasismen: i Italien och Spanien fick fascismen fäste och i Tyskland kom nazisterna till makten 1933.

Sverige, däremot, klarade sig förhållandevis väl under den här tiden, såväl ekonomiskt som politiskt. Trä-, järn- och textilindustrin gick bra och genom sociala reformer utvecklades landet i demokratisk riktning.

Ledande politiker som Alva och Gunnar Myrdal förordade ett Folkhem och avsåg med det ett Sverige där alla människor oavsett bakgrund hade samma rätt till utbildning, arbete och fritid, en god hälsa och ett bra boende. Nu infördes allmänt barnbidrag och semesterdagar, nu byggdes lekparken och praktiska lägenheter som underlättade vardagen för många människor.

Men det fanns även en baksida med Folkhemsideologin. Den byggde på ett människoideal där alla skulle vara likadana och där det eller de som avvek från normen diskriminerades eller skulle ”rättas till”. Bland de som ansågs inte passa in var samerna i landets norra delar. Samerna – eller ”lapparna” som de ofta kallades av majoritetsbefolkningen – ansågs rentav tillhöra en annan ”ras” än ”svenskarna”.

- Hur märker Elle-Marja och hennes skolkamrater av den öppna rasism som drabbade samerna på 1930-talet? Hur reagerar de på de glåpord som kastas efter dem?

- Vad händer den gången då Elle-Marja protesterar mot att bli kallad ”lappjävel”? Förutom den fysiska smärtan i örat; vad tror ni att hon känner efteråt? Var det rätt av henne att käbbla emot? Varför får hon inte hjälp av sina skolkompisar?

- Snittet, eller ”märknigen”, i Elle-Marjas vänstra öra blir till ett ärr hon bär med sig hela livet. Flera gånger i filmen ser vi hur hon med hjälp av håret försöker dölja det för omvärlden. Varför är hon så mån om att ärrret inte ska synas? Vilka tankar, känslor och minnen förknippar hon med det?

Foto: Nordisk Film

I Uppsala inrättades 1922 Statens institut för rasbiologi, SIFR, med uppgift att bedriva forskning och undervisning om så kallad rasbiologi med, som det stod i en kunglig stadga, ”särskild hänsyn till svenska folket”. Verksamheten byggde på teorier från 1840-talet som hävdade att människor kan delas in i olika biologiska raser beroende på sin fysik, till exempel huvudform och näslängd. Samerna tillhörde de folkgrupper som genom olika undersökningar studerades vid SIFR och som av en del forskare ansågs underlägsna svenskarna.

- De gäster som besöker systrarnas skola kommer från Statens institut för rasbiologi. Vilka fördomar om samerna visar de när de ”beundrar” barnen som står uppställda med finkläder och nyflätat hår utanför skolan? Varför vill kvinnan fotografera just de två systrarna som håller varandra i handen? Hur ser Elle-Marjas respektive Njennas min ut när de blir fotograferade?

- Efter välkomstceremonin tvingas barnen genomgå undersökning och fotografering. Vilka delar av kroppen inspekteras eller mäts? Hur tror ni att Elle-Marja upplever undersökningen? Vad menar hennes lärarinna med att hon ska ”föregå med gott exempel”? Hur reagerar Elle-Marja på fotograferingen och varför tror ni att filmskaparna har förstärkt ljudet av fotoblixtarna så att det låter som smällar?

I dag råder inom forskningsvärlden konsensus om att det inte finns något sådant som biologiska människoraser och att den ”forskning” som bedrevs vid exempelvis rasbiologiska institutet i Uppsala var pseudovetenskap, det vill säga ”hittepå”forskning. När vi i dag ibland

pratar om ”ras” och att någon är ”rasifierad” utgår vi ifrån att ”ras” är en social konstruktion, det vill säga att människor tillskrivs egenskaper och behandlas olika beroende på sitt utseende.

- Vad hade majoritetsbefolkningen i Sverige att vinna på en uppdelning i en ”svensk” och en ”samisk” ras? Vilka diskriminerande åtgärder kunde motiveras på grund av att samerna påstods tillhöra en annan ras?

- Lärarinnan i nomadskolan vägrar att skriva det intyg som Elle-Marja behöver för att kunna studera vidare. Varför hävdar hon att samernas hjärnor inte lämpar sig för studier trots att hon vet att Elle-Marja är begåvad? Och vad menar hon med att samerna måste stanna i norr för att inte dö ut?

- Elle-Marja hade tidigare bjudits på kaffe och fått en diktbok av sin lärarinna och trodde kanske att hon, om någon, skulle uppmuntra henne att plugga vidare. Hur reagerar hon på lärarinnans vägran – vad känner hon och vad gör hon?

Hemhörighet, utanförskap, mellanförskap

Elle-Marja/Christina är en ung tjej som personligen erfar Sveriges förtryck gentemot samerna på flera plan. Hon trakasseras av de unga killarna på gården intill skolan, hon förnedras av Niklas föräldrar och vänner, hon tvingas gå i nomadskola och genomgå kränkande fysiska undersökningar. Hon bor i Sverige men är inte

svensk, hon är same men vill inte leva enligt samiska seder. Hon tvingas tala svenska men får inte gå i svensk skola, hon uppmanas att jojka inför de nyfikna gästerna på en fest men känner genast att hon gör bort sig när hon låter sig övertalas. Som gammal samtalar hon med några andra hotellgäster som ondgör sig över samernas beteende utan att protestera, trots att hon själv är uppvuxen inom den samiska kulturen.

- Jason ”Timbuktu” Diakité skriver i sin självbiografi *En droppe midnatt* om att han under hela sin uppväxt befunnit sig i ett mellanförskap, det vill säga mittemellan två olika kulturer. Hur kan vi använda begreppet mellanförskap för att förstå Elle-Marjas/Christinas situation?

- När Elle-Marja/Christina skriver in sig på flickskolan i Uppsala gör hon det under namnet ”Christina Lajler” och till Niklas föräldrar säger hon att hon kommer från Småland, precis som sin lärarinna på nomadskolan.

Varför väljer hon att kopiera sin lärarinnas namn och ursprung, tror ni? Vad är det lärarinnan står för som Elle-Marja vill efterlikna?

När Elle-Marja/Christina hamnar på Niklas födelsedagsfest välkomnas hon av en ung kvinna som visar stort intresse för henne och övertalar henne att jojka inför alla gästerna.

- En av tjejerna på festen berättar att hon studerar antropologi och ska göra fältarbete i Lappland. Vad är antropologi och vad innebär fältarbete?
- Ingen runt födelsedagsbordet verkar veta vad ”jojka” är. En blandar ihop det med ”jodla”, en annan tror att samer jojkar för att kalla på djuren. Vad är en jojka? Ta reda på fakta och lyssna, exempelvis på jojkar framförda av Sofia Jannok, Maxida Märak och Jon Henrik Fjällgren.
- Elle-Marja/Christina låter sig övertalas att framföra sin ”födelsedagsjojka” till Niklas. Varför gör hon det, tror ni? Varför är hon först motvillig? Och hur känner hon efteråt?

När Elle-Marja/Christina reser hem för att skaffa pengar till terminsavgiften hamnar hon i gräl med sin mamma. Hon vill att mamman ska ge henne sin pappas gamla silverbälte, vilket mamman först vägrar.

- Ta reda på vad silver har fyllt för funktioner inom den samiska kulturen!
- Varför vill mamman först inte ge henne pappans silverbälte så att hon kan betala för sin utbildning?

Varför vill hon inte att Elle-Marja ska bli ”helt svensk”?

- Elle-Marja/Christina utbrister att hon inte vill vara ”ett jävla cirkusdjur”. Vad menar hon med det? På vilka sätt behandlades samerna som cirkusdjur av svenskarna? Läs exempelvis artikeln om zoo-ägaren Carl Hagenbeck som ställde ut levande samer. Länk hittar ni under *Tips på fördjupning*.

Hjälteskap och uppror

Det finns oräkneliga filmer om så kallade hjältar. Många av filmhjältarna gör uppror mot en förtryckande makt och så småningom vinner de, mot alla odds, kampen mot ondskan. *Star Wars* (George Lucas, 1977, m fl) är ett exempel. *Sagan om ringen* (Peter Jackson, 2001), *Hunger Games* (Gary Ross, 2012) och *Bröderna Lejonhjärta* (Olle Hellbom, 1977) är andra. *Sameblod* handlar, precis som dessa exempel, om en grupp (samerna) som är förtryckta av en annan (svenskarna) och om hur huvudpersonen gör uppror.

Men i *Sameblod* – precis som i verkligheten! – är det mer komplicerat än att en enskild person/hjälte genom självuppoffrande och modiga handlingar räddar de svagare/goda från de starkare/onda.

- Mot vem/vad/vilka gör Elle-Marja egentligen uppror?
- Är Elle-Marja/Christina en hjälte? På vilka sätt, i så fall?
- Inom film och litteratur talar man ibland om ”antihjältar”. Vad är det? Är Elle-Marja/Christina en antihjälte?

Elle-Marja/Christina och hennes syster Njenna väljer helt olika strategier för att handskas med sitt ”mellanförskap”, det vill säga sin dubbla tillhörighet som samer i Sverige. Elle-Marja/Christina bryter med sitt samiska arv; byter namn, flyttar söderut och vill inte kännas vid sin barndoms språk eller traditioner. Njenna stannar kvar, gifter sig med en same och för familjens traditioner vidare. Vi kan förstås inte säga att den ena systemen gör mer rätt än den andra, men vi kan fundera över deras livsval och konsekvenserna av dem.

- Fundera på vad ordet ”mod” innebär. Är Elle-Marja modig som bryter med det samiska för att försöka bli ett med den svenska kulturen? I vilka situationer tycker ni att hon modig? Är Njenna modig som väljer att stanna, trots förtrycket från majoritetssamhället? I vilka situationer tycker ni att hon är modig? Eller är de båda modiga?

TIPS PÅ FÖRDJUPNING

Filmpedagogiskt paket kring de nationella minoriteterna

Huvudhandledning

Elina – som om jag inte fanns (Klaus Härö, 2003). Drama om nioåriga Elina som gör uppror mot förtrycket av tornedalska skolbarn i 1950-talets Norrbotten.

Taikon (Gellert Tamas och Lawen Mohtadi, 2015) Minoritet: romer. Dokumentär om författaren och romska medborgarrättskämpen Katarina Taikon.

Kid Svensk (Nanna Huolman, 2007). Minoritet: sverigefinnar. Dramakomedi om 12-årig Kid som brottas med sin sverigefinska bakgrund när hon reser med sin mamma från Sverige till Finland.

Kådisbellan (Åke Sandgren, 1993). Minoritet: judar. Självbiografisk dramakomedi om en judisk pojkes tuffa uppväxt i 1920-talets Stockholm.

Tala! Det är så mörkt (Suzanne Osten, 1993) Minoritet: judar. Drama om mötet mellan en judisk läkare och en ung nynazist i 1990-talets Sverige.

Turpa kiinni minun haters (Jon Blåhed, 2019) Minoritet: tornedalingar. Kortfilm om 22-åriga Maja som återvänder till Tornedalen efter ett dödsfall i familjen.

Filmer

Vägvisaren/Ofelas (Nils Gaup, 1987). Den första spelfilmen på nordsamiska är en spännande actionfilm som bygger på en gammal samisk myt. Nominerades till en Oscar för bästa utländska film. Läs också vår [filmhandledning](#).

Kautokeino – upproret (Nils Gaup, 2008). En spännande film som bygger på verkliga händelser på 1800-talet då en sameby gjorde uppror mot den norska staten. Läs också vår [filmhandledning](#).

Seven Sámi Stories (Elle Márjá Eira m fl, 2014). En samling samiska kortfilmer producerade och utgivna av International Sámi Film Institute. Ger en god bild av bredden i samisk film.

TV-program

Sápmi Sisters (SVT, 2015). En dokumentärserie i fyra delar som följer systrarna Mäarak.

Zapp Me (UR, 2005). En dokumentärserie i tre delar om hur det är att vara ung same på 2000-talet.

Webbplatser

SO-rummet har sammanställt information om Sápmi åt lärare.

Sápmi har samlat massor av information om samisk kultur, politik, historia med mera.

Sameradion och SVT Sápmi rapporterar aktuella nyheter om Sápmi.

Maxida Mäarak's officiella [webbplats](#).

Sofia Jannoks officiella [webbplats](#).

International Sámi Film Institute stöttar och informerar om samisk film.

Tidningsartiklar

"Sápmi blöder fortfarande", en mycket läsvärd essä av den Augustprisade författaren Ann-Helén Laestadius om rasismen och osynliggörandet som samer tvingats utstå genom tiderna.

En rad intressanta artiklar om Sápmi inför samefolkets dag 6 februari samlade av [Svenska dagbladet](#).

"Okunskapen om Sveriges koloniala historia är enorm", intervju med Amanda Kernell i [Dagens Nyheter](#).

"Med hälsning från Norrland", filmtidskriften FLM, vinter 2017: ett samtal med tre regissörer, bl a Amanda Kernell, om bilden av Norrbotten och Sápmi i svensk film.

"När samer visades på zoo", Artikel i Norrländska social-demokraten om Zoo-ägaren Carl Hagenbecks utställningar med levande samer.

Kunskapsbanken Bilders Makt Material om rasistiska stereotyper. Drivs av Mångkulturellt centrum.

Böcker

Tio över ett, Augustprisad ungdomsroman från 2016 av Ann-Helén Laestadius om Maja som bor i Kiruna, staden som ska flyttas för att inte rasa samman av sprängningarna i gruvan.

Middagsmörker (2016) och Gryningsstjärna (2017), de två första delarna i en fantasyserie om sextonåriga Áili som flyttar från Skåne till Norrbotten och lär sig överraskande saker om sitt samiska arv.

PRODUKTIONSINFO

Sverige 2017

Regi och manus: Amanda Kernell

Producent: Lars G Lindström

Foto: Sophia Olsson och Petrus Sjövik

Klippning: Anders Skov

Musik: Kristian Eidnes Andersen

I rollerna: Lene Cecilia Sparrok, Mia Erika Sparrok, Maj Doris Rimpi, Olle Sarri, Hanna Alström, Julius Fleischanderl, Malin Crépin, Andreas Kundler, m fl

Tekniska uppgifter

Längd: 110 min

Censur: 11 år

Svensk premiär: 4 mars 2016

Distribution: Nordisk Film

Kontakt: filmbokningen@nordiskfilm.com

Institutionella rättigheter: Swedish Film

Redaktion

Text: Malena Janson (2017)

Reviderad av: Jonathan Rozenkrantz (2020)

Redaktör: Anna Håkansson, Svenska Filminstitutet

Huvudredaktör för Filmpedagogiskt paket för undervisning om de nationella minoriteterna:

Jonathan Rozenkrantz

KONTAKT

filmiskolan@filminstitutet.se

filminstitutet.se/filmpedagogik

Observera

Filminstitutet kan inte garantera att filmen finns i distribution sedan den har slutat visas på ordinarie biografrepertoar. Här kan ni lära er mer om hur en hittar och bokar film för visningar i lärande sammanhang.

filminstitutet.se/skolbio